

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

124:1 • 2004

1848: Den internationella politikens enastående år, speglat i samtida italiensk press¹

Av Rolf Hugoson

År 1849 såg det mörkt ut för Italiens risorgimento. Somliga hoppades att stormakterna Frankrike och England skulle träda in i kriget. Revolutionsledaren Carlo Cattaneo ville fortsätta kampen genom att skapa folklig opinion. I ett brev till en vän skrev han, den tredje mars 1849:

[...] vad vi måste göra är att i Paris eller i London inrätta en riktig nyhetsagentur, för att nyheter från Italien *varje dag* skall kunna sugas upp, i enlighet med andan hos diverse förstarangstidningar, och på ett gynnsamt och finansiellt lämpligt vis publiceras och upprepas. De anklagelser om anarki Österrike och Kyrkostaten dagligen riktar mot oss, måste kastas tillbaka. Italien bör inte ha någon annan diplomati än den allmänna meningens diplomati; men den måste hon ha.²

Cattaneo hade en då ovanlig uppfattning av utrikespolitik. Det gällde att direkt påverka den allmänna meningen i främmande länder, för att sätta press på deras parlament och ministrar.

Cattaneos idé om "den allmänna meningens diplomati" passade inte samman med den dominerande uppfattningen om diplomati som en hemlig konst förbehållen kungar och ministrar. Cattaneos idé var ett ideologiskt framsteg,

1. Ett Fondazione famiglia Rausing-stipendium tillät mig att i Milano besöka Biblioteca del Museo del Risorgimento, Biblioteca nazionale Braidense, och främst Biblioteca della Fondazione Giangiacomo Feltrinelli. Jfr *Europa 1848. I giornali del triennio democratico (1848–1851). Le raccolte della Fondazione Feltrinelli*, Milano 1998. Uttrycket "enastående år" (annus mirabilis) har tidigare använts av Lewis Namier, 1848. *The Revolution of the Intellectuals*, Oxford 1946, s 32.

2. Carlo Cattaneo, *Epistolario di Carlo Cattaneo* (ed Rinaldo Caddeo), vol 1 (1820–1849), Firenze 1949, s 325.

Fil dr Rolf Hugoson, f 1965, disputerade 2002 med avhandlingen *Vad är kulturpolitik? En fråga om retorik* vid Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet. Han är lektor i statsvetenskap vid Högskolan Dalarna. Bland hans publikationer kan nämnas *Krig och retorik. En introduktion* (kommande).

Adress: Rådhusespl 17c, 903 28 Umeå

E-post: rhu@du.se

vårt att närmare utreda. Det gäller att studera sambandet mellan idéer, kontext och medialisering. Italien är intressant, eftersom traditionell diplomati där öppet konfronterades med en ny nationell opinion med allt större folkliga inslag. I det följande argumenterar jag för idéernas betydelse genom att visa hur den italienska pressen skildrade revolutionerna.³

Idén om en folklig internationell politik gör 1848 till ett enastående år – trots att det ännu idag är oklart om vi kommer att orka överge det gamla Europa till förmån för ett nytt slags gemenskap.⁴ Fokus i det följande ligger dock varken vid isolerade tankars uppdykande eller vid deras slutgiltiga anammande. Det avgörande är istället *hur* ett nytt tankemaskineri installerades. Hur utmanades år 1848 kungarnas diplomati, och hur utvecklades istället idén om en verkligt internationell politik?

1848 års liberaler tillmätte i praktiken sällan de breda samhällsskikten större politisk förmåga. Men även om folkligt inflytande över stater fortsatte att vara måttligt, tycks revolutionerna ha skapat nya idéer om det politiskt möjliga. Det finns anledning att inte genast frånkänna 1848 års omvälvningar deras radikala kraft, vilket till exempel det italienska kommunistpartiet länge gjorde.⁵

Det var förvisso inte 1848 idén om folklig internationell politik första gången sattes i omlopp. Redan Cicero hade talat om folkrätt, *jus gentium*, och efter upplysningstidens recept proklamerades vid franska revolutionen folkens broderskap, en föreställning som är en viktig del av 1848 års förhistoria. Den franska republiken hade emellertid snart omvandlats till diktatur och kejsardöme. Fransmännen sade sig vilja befria Europas folk, men i praktiken gynnade Napoleons ockupationsarméer främst franska intressen.

3. Ett urval av radikala och moderata tidningar har studerats. Från Torino: *Il Risorgimento*; Milano: *L'Italia del Popolo*. *Giornale dell'associazione nazionale italiana*, Pio IX. *Giornale politico-letterario artistico*; Venedig: *Gazetta di Venezia*, *L'Operajo*, *Sir Antonio Rioba*. *Giornale buffo, politico e pittoresco*, *Il Voce del Popolo*; Florens: *La Patria*. *Giornale politico e letterario*; Rom: *Pallade*. *Giornale d'ogni sera*. *Politico e di varietà*; Neapel: *L'Arlecchino*, *Il Lume a gas*; Palermo: *L'Apostolato*. *Foglio popolare e legislativo*, *Il Pensiero della nazione*. *Giornale Siciliano*. Det är inte sannolikt att intresset för revolutionerna i övrig politisk press skulle ha varit avsevärt mindre. Jfr Galante Garrone, "I Giornali della restaurazione, 1815–1847" och Franco Della Peruta, "Il giornalismo dal 1847 all'Unità", båda i Garrone & Franco Della Peruta (eds), *La Stampa italiana del Risorgimento*, Roma–Bari 1979. Italiens 1848 skildras i Giorgio Candeloro, *Storia dell'Italia moderna*, vol 3, *La Rivoluzione nazionale 1846–1849*, 8:e uppl, Milano 1979.

4. Jfr Carlo Galli, "L'Europa come spazio politico", i Heidrun Friese, Antonio Negri & Peter Wagner (eds), *Europa politica. Ragioni di una necessità*, Rom 2002.

5. Zeffiro Ciuffoletti, "Alle origini dell'idea di secondo Risorgimento. Socialisti e comunisti davanti al Risorgimento", *Il Risorgimento* 1995:1–2, s 348–358.

Internationalismens frön utvecklades således långsamt under första delen av 1800-talet.⁶ Termen "kosmopolitisk" förekom, men användes mest i idealistiska och religiösa program. Termen "internationell" publicerades första gången 1789 av Jeremy Bentham, men användes mest i rättsliga sammanhang. Även Bentham antog på traditionellt vis att folk alltid företrädde av sina kungar: "There remains then the mutual transactions between sovereigns, as such, for the subject of that branch of jurisprudence which may be properly and exclusively termed *international*."⁷ Under 1900-talet kom termen "internationell" att användas på ett sätt som skymmer viktiga sammanhang, som av Alan J P Taylor i följande citat: "The greater revolution of 1848 was against international stability, against the system of the congress of Vienna."⁸ De europeiska omvälvningarna 1848 riktades förvisso mot den status quo monarkerna vid Wienkongressen försökt upprätta. Men eftersom Wienkongressen förnekade nationernas betydelse är det tveksamt om status quo befordrade internationell stabilitet. Var det inte i kampen mot reaktionen idén om en verkligt internationell politik tog form?

Den europeiska konserten

Påståendet att 1848 års omvälvningar främjade idén om internationell politik borde inte förvåna. Den polske skalden Adam Mickiewicz uttryck "folkens vår" är välkänt. Men revolutionärernas bristfälliga förmåga att omsätta idéer i handling har skymt betydelsen av att idéer publicerades och spreds vida kring. Den vackra tanken att folken skulle skapa allianser kunde sällan genomföras. Istället gick monarkernas trupper till anfall. I Preussen, i Österrike och i Kungadömet de båda Sicilierna beviljade kungarna först reformer, men vände sig sedan mot liberalerna. Ryske tsaren hjälpte österrikiske kejsaren genom att sommaren 1849 angripa Ungern. Trupper från det republikanska Frankrike angrep den romerska republiken och återinsatte påven på hans tron. I Paris utropade sig en folkvald president snart till kejsare, Napoleon III.

Betydelsen av dessa praktiska misslyckanden med att reformera Europas politiska styre bör inte underskattas. Men i ideologiskt hänseende kan nederlag ge kunskap om politiska möjligheter, och hoppet kan som bekant över-

6. Peter Friedemann & Lucian Hölscher, "Internationale, international, Internationalismus", i Otto Brunner, Werner Conze & Reinhart Koselleck (Hrsg), *Geschichtliche Grundbegriffe. Historisches Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*, vol 3, Stuttgart 1982.

7. Jeremy Bentham, *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (2:a uppl 1823), Darien 1970, s 326 (Benthams kurs).

8. Alan J P Taylor, *The Struggle for Mastery in Europe, 1848–1918*, 2:a uppl, London 1971, s 5.

vinna mycket. Strax före den romerska kapitulationen 1849 redovisade en ung soldat från Lombardiet i ett brev en romantisk men rätt typisk tankegång: ”de kommer att segra, men varje ruin kommer att försvaras [...] för att kunna fortsätta att existera, måste vi nu dö”.⁹ Ett tidigare exempel på hur misslyckandet omvandlas till fortsatt motstånd är Silvio Pellicos berömda biografi *Le miei prigioni*, om tio år i ett österrikiskt politiskt fängelse.¹⁰ Tack vare Pellicos innerliga och lågmälda tonfall blev han genast erkänd som en skarp kritiker av Österrikes regim i Italien. För övrigt var misslyckandet knappast uppenbart i början av år 1848. Åren 1847–1849 skedde reformer. I Italien blev en politisk dagspress möjlig. Den började genast förmedla och konstruera kunskap och förhoppningar om ett nytt slags Europa. En helt ny diskurs skapades, som tyvärr undgick många politiska teoretiker som fokuserat på filosofiska traktat. I den satiriska Neapeltidningen *L'Arlecchino* publicerades 1848 en teckning där Wientraktatens betydelse 1815 respektive 1848 jämfördes.¹¹ Traktaten avbildades allegoriskt: år 1815 som ett slags krigsmonument skyddat av allehanda vapen, år 1848 ett monument i ruiner, omgivet av väpnade borgare och hantverkare som svingar en trikolor. Framför ruinen har en dräpt örn tappat sitt byte, en stor bit av norra Italien. Genom att på satirens vis skapa en förtroendekris angriper bilden själva traktaten. Den habsburgska örnen var dock ännu vid god vigör. I juli 1848 återerövrades Lombardiet och Veneto av de österrikiska trupperna, efter att den piemontesiska armén drivits på flykten. Redan i maj hade *L'Arlecchino* dragits in, eftersom Neapels kung Ferdinand II då med nytt självförtroende rev upp de liberala reformerna. Men då hade tidningens bild av Wientraktaten redan publicerats och bidragit till att rubba den annars självklara föreställningen om Wientraktaten som grundval för europeisk politik.

De kritiserade traktaten var resultatet av Wienkongressen 1815, då den allians som besegrat Napoleon kom överens om hur en viss ordning kunde återställas i Europa. Senare tilläts även Frankrikes kung medverka i den så kallade Europeiska konserten. Kejsarna av Österrike och Ryssland samt kungen av Preussen ingick dessutom 1815 en så kallad Helig Allians. De lovade att hjälpa varandra vid alla eventuella nya revolutioner. Alla former av

9. Cit i Simonetta Soldani, ”Annäherung an Europa im Namen der Nation. Die italienische Revolution 1846–1849”, i Dieter Dowe, Hans Gerhard Haupt & Dieter Langewiesche (Hrsg), *Europa 1848*, Bonn 1998, s 165.

10. Silvio Pellico, *Le mie prigioni* (1832), Verona 1953.

11. *L'Arlecchino*, 1/4 1848.

liberalisering och sekularisering skulle bekämpas. Den huvudansvarige blev snart den österrikiske ministern Klemens von Metternich.

Att stormakterna kunde enas i vissa frågor berodde knappast på att de kämpade för någon övergripande europeisk politisk ordning. Varje statsöverhuvud hade egna intressen, men ville försäkra sig om att inte möta alltför starkt motstånd. Österrike skaffade sig 1821 mandat för att skicka trupper till Neapel och återupprätta Ferdinand I:s regim, och slog även ned ett uppror i Turin. Frankrike skickade 1823 trupper till Spanien för att störta den liberala spanska regeringen och återinsätta Ferdinand VII på tronen.¹² Efterhand blev det allt svårare att komma överens. År 1847 önskade både Metternich och Frankrikes François Guizot ingripa mot den liberala allians som avsåg att reformera schweizisk politik. Men ingen av dem ville ingripa först, eftersom de då skulle angripas av inhemska liberala opinioner. Ett österrikiskt angrepp försenades ytterligare av att den brittiske premiärministern Henry John Temple Palmerston föreslog förhandlingar med de schweiziska liberalerna, som under tiden besegrade sin konservativa motpart i ett kortvarigt inbördeskrig. Metternich lyckades inte ens övertyga sina kolleger om att Österrike hade råd att finansiellt stödja det konservativa partiet i Schweiz.¹³ Den sachsiska utrikesministern Friedrich Ferdinand von Beust har konstaterat att den schweiziska frågan var det verkliga sammanbrottet för Metternichs system.¹⁴

Den Europeiska konserten hade förvisso ett positivt resultat, att freden mellan de europeiska stormakterna kunde bevaras, fram till Krimkriget 1853–1855.¹⁵ För de italienska reformisterna var emellertid konserten ett uttryck för en politisk ordning som förhindrade ett italienskt enande och dessutom försenade politiska, ekonomiska och religiösa reformer. *L'Arlecchinos* bild av Wientraktaten i ruiner åskådliggjorde och befordrade en ny möjlighet.

12. Pierre Renouvin, *Histoire des relations internationales*, vol 5, *Le XIXe siècle*, Paris 1954, s 42–59; 60–82. Om pressen 1821 och 1830, se Garrone 1979, s 81–98 och s 150–155; Giovanni Magnani, *Giornalismo e attività letteraria dell'Ottocento*, Florens 1974, s 59, 61.

13. Carlile A Macartney, *The Habsburg Empire 1790–1918*, New York 1969, s 307ff; jfr Antonin Debidour, *Histoire diplomatique de l'Europe. Depuis l'ouverture du congrès de Vienne jusqu'à la fermeture du congrès de Berlin (1814–1878)*, 2 vol, Paris 1891, s 445ff.

14. Friedrich Ferdinand von Beust, *Aus drei Viertel-Jahrhunderten. Erinnerungen und Aufzeichnungen*, vol I, Stuttgart 1887, s 38.

15. Framhäver, efter Taylor, Paul Schroeder, *The Transformation of European Politics, 1763–1848*, Oxford 1994.

Press och reformer

För att en revolution skall komma till stånd krävs vissa grundläggande sociala och ekonomiska förutsättningar. Grundläggande var 1848 i Italien en ekonomisk kris som drabbade de lägre klasserna, och ett socialt medvetet borgerskap som ännu saknade politisk myndighet. Pressen 1848 hade en viktig roll som utlösare.¹⁶

Den stora massan av "italienare" var tyvärr inte läskunnig. Ännu 1861 uppgick andelen analfabeter till mellan 54 procent i norr och 86 procent i söder. Det var bara i Toscana befolkningen till vardags talade en dialekt genast igenkännbar som italienska.¹⁷ Ändå lästes varje exemplar av en tidning i norra Italien av minst tio personer, och högläsning var vanligt förekommande.¹⁸ Ingen ordentlig statistik över upplagesiffror är tillgänglig, men eftersom de viktigare tidningarna perioden 1847–1849 alla torde ha haft upplagor på mellan 1 000 och 2 500 exemplar, bör dagspubliken ha uppgått till flera hundratusental.¹⁹ Det avgörande är inte exakt hur många som nåddes eller övertygades av de nya idéerna, utan att en ny internationell medvetenhet blev allmänt tillgänglig.

Den politiska press som utgavs i Italien vid denna tid hade främst en opinionsbildande karaktär.²⁰ Ett litterärt språk användes, men publikens förståelse att begripa varje värtalig figur var inte avgörande. Viktigare var att publiken blev känslomässigt delaktig i den värld och de möjligheter som skildrades. En kommentar till Giuseppe Mazzinis både resonering och entusiastiska stil, 1848 yttrat av journalisten Gabriele Rosa, är på flera sätt upplysande: "denna lugna och samtidigt så lysande formering, denna Mazzinis ovanliga, mjuka, vibrerande och omtumlande stil rörde vid mina nerver, gav mig nästan yrsel, gav mig nästan upplevelsen av att födas som en ny människa".²¹

Att i ledarartiklar uppmana till direkt handling var vanligt, men rapporter

16. För en aktuell översikt av förklaringar till Italiens *risorgimento*, se Lucy Riall, *The Italian Risorgimento. State, Society and National Unification*, London 1994. Om pressen, jfr János Perényi, *Revolutionsuppfattningens anatomi. 1848 års revolutioner i svensk debatt*, Uppsala 1979, s 68: "Det var nämligen just tidningarna, som genom sina beskrivningar av februarirevolutionen överallt i Europa höjde den politiska temperaturen till kokpunkten."

17. Tullio De Mauro, *Storia linguistica dell'Italiana unita*, Bari 1991, s 94.

18. Giuseppe Tramarollo, "Un quotidiano nazionale nel '48 milanese", *Il Risorgimento*, 1998:2–3, s 313.

19. Della Peruta 1979, s 313–322.

20. Della Peruta 1979, s 307–311. Tidningarna var beroende av mecenater och lösnummerförsäljning: annonser var fåtaliga.

21. Cit i Tramarollo 1998, s 313.

och resonemang var också viktiga. Den typiska källan till europeiska nyheter var i Italien tidningar från Frankrike, Tyskland och Storbritannien. Någon italiensk nyhetsbyrå fanns ännu inte.²² Ett exempel på hur det gick till erbjuder ett brev från Karl Marx till redaktionen för den florentinska *L'Alba*. I egenkap av redaktör för den preussiska *Neue Rheinische Zeitung* föreslog Marx i maj 1848 att man dagligen skall byta tidningar med varandra. Brevet publicerades av *L'Alba*, som ville visa vilket intresse som fanns i Tyskland för italienska nyheter.²³

Den politiska pressen i Italien var före 1847 förbjuden. Redan 1846 ville dock liberala kritiker i Toscana visa att pressen inte nödvändigtvis var omstörtande. Giuseppe Montanelli gav ut en "hemlig" press, men undvek den proklamerande stil som bara övertygade de frälsta. I sin självbiografi kommenterar han en pamflett från våren 1846: "[...] den hade just den där kantiga sekreterarstilen, som gav bladet den *byråkratiska* fysionomi vi hade önskat åstadkomma. Vi tryckte och spred det genast."²⁴ I Toscana bidrog strategier av detta slag till de moderatas framgångar. Först efter att ett mått av pressfrihet åstadkommits i Kyrkostaten vågade emellertid storhertigen av Toscana stifta en presslag, den 10 maj 1847.²⁵

Utvecklingen mot pressfrihet inleddes i Kyrkostaten. Kardinalerna ville mildra den radikala kritiken genom att hänvisa den till ett kontrollerat forum. De trodde också att en konservativ press skulle kunna dominera en allt oroligare befolkning. Den 15 mars 1847 infördes mildare presslagar i Kyrkostaten.²⁶ Den politiska pressen hade dock redan tidigare börjat kringgå förbudet mot alla politiska uttalanden.²⁷ Efter sådana liberala framgångar i Kyrkostaten och i Toscana lyckades man i Piemonte (Konungariket Sardinien: Piemonte, Savoyen, Nizza och Sardinien) förmå Karl Albert att presentera

22. Den första italienska nyhetsbyrån, Agenzia Stefani, startades av Cavour i januari 1853, när Torino knöts samman med det franska telegrafnätet. Se Sergio Lepri, "Stefani, Guglielmo" i *Grande Dizionario Enciclopedico*, vol 19, Torino 1991.

23. Karl Marx, "Brief an den Redakteur der Zeitung 'L'Alba'", i Karl Marx & Friedrich Engels *Werke*, vol 5, Berlin 1964, s 8f.

24. Giuseppe Montanelli, *Memorie sull'Italia e specialmente sulla Toscana, dal 1814 al 1850*, 2 vol, Torino 1853, s 198–219 (cit s 203).

25. Den 14 juni börjar *L'Alba* att utges i Florens, den 19 juni *l'Italia* i Pisa, och den 2 juli i Florens även *la Patria*. Se Della Peruta 1979, s 262–286; Candeloro 1979, s 39.

26. Della Peruta 1979, s 257–262; Candeloro 1979, s 33f, samt John Davis, "Cultures of Interdiction. The Politics of Censorship in Italy from Napoleon to Restoration", i David Laven & Lucy Riall (eds), *Napoleon's Legacy. Problems of Government in Restoration Europe*, Oxford 2000, s 237–246.

27. Dina Bertoni Jovine (ed), *I Periodici popolari del risorgimento*, vol. I, *Il periodo prerisorgimentale (1818–1847). La rivoluzione (1847–1849)*, Milano 1959, s lxii.

ett reformprogram, den 29 oktober 1847. Reformerna var inte långtgående, men togs emot med entusiasm. En politisk press introducerades.²⁸ Metternich försökte givetvis stoppa även denna utveckling, men sedvanliga påtryckningar var förgäves. Österrikes oskickligt iscensatta militära ingripande i Ferrara, som tillhörde Kyrkostaten, bara sporrade självständighetsivrarna.²⁹

Hösten 1847 förhandlade regeringarna i Kyrkostaten, Toscana och Piemonte om en tullunion. Men här visade sig påven för första gången verkligt ovillig att leda en nationalistisk kamp. När det föreslogs att tullunionen skulle få en mer politisk prägel hävdade han nämligen att detta stred mot Kyrkans "pastoral" och "kosmopolitiska" uppdrag.³⁰ De tre staterna undertecknade dock en principiell överenskommelse i december 1847. Projektet blev snart inaktuellt, men redan dess instiftande ingav hopp om en förenad italiensk nation. I Montanellis tidning *La Patria* kommenterade Rafaelo Busacca i december 1847 tullöverenskommelsen: "Detta är den första offentliga handling där Italien säger till Europa: jag är en nation och vill att det märks."³¹

Samtidiga revolutioner

Benedict Anderson har i *Imagined Communities* visat hur tanken på en modern nation beror av både individualism och gemenskap. Ett nyckelbegrepp för sambandet mellan gemenskap och individualism är samtidighet: "one could argue that every essential modern conception is based on a conception of 'meanwhile'".³² Samtidigheten tillät individen att uppfatta sitt eget handlande som en del av ett frånvarande och större sammanhang. Först krävdes dock enligt Anderson en ny abstrakt tidsuppfattning. Denna spreds redan på 1700-talet tack vare den moderna romanen och de moderna tidningarna. Där kunde enskilda händelser som inträffade på skilda platser sammanföras till en enhetlig historia, just genom antagandet om att de försiggick samtidigt inom ramen för en ny abstrakt tid. Den massmediala föreställningen fram-

28. Della Peruta 1979, s 287–294; Candeloro 1979, s 84f. Först ut var *Il Risorgimento*, ledd av greve Cavour. Redan i första numret fastslogs sambandet mellan liberala reformer och ekonomiskt välstånd, men Cavour noterade också det nödvändiga i att se till "de folkliga klassernas" behov. *Il Risorgimento* 15/12 1848.

29. Candeloro 1979, s 42–47.

30. Candeloro 1979, s 85–89.

31. *La Patria*, 6/12 1848. I samma tidning ersattes redan den 28 november rubriken "Italienska notiser" med "Stater i den italienska unionen", respektive "Stater utanför den italienska unionen (tillsvidare)". Den 8 mars 1848 infördes istället den både mer abstrakta och mer symboliska rubriken "Italien".

32. Benedict Anderson, *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London 1983, s 30.

står därmed som en av den nationella politikens viktigaste förutsättningar. Nationer föreställdes i massmedia i långt högre grad än de upplevdes på torget.

Borde inte detta slags mekanism också ha bidragit till att en ny internationell gemenskap började föreställas? Utgjordes kanske rentav en del av nationens attraktion av dess förmåga att skapa internationell politisk ordning, i ett nytt slags allians mellan folk, snarare än mellan kungar? I Europa 1848 hade nya sätt att föreställa sig abstrakt tid befordrats, varför samtidighet fick betydelse. Åtminstone i den italienska pressen föreställdes, som vi skall se, en ny gemenskap mellan länder vara på väg att upprättas samtidigt.

På många håll i Europa fanns emellertid sedan 1789 och 1830 en delvis mytologisk föreställning om att revolutioner alltid borde inledas i Paris. Först när nyheten om revolutionen i Paris 1848 spreds, var tiden inne för hela Europa. I Paris hade år 1847 missnöjet med Ludvig-Filip och hans minister Guizot växt sig allt starkare. Ett förbud mot politisk organisering rädde, men i Nationalförsamlingen kunde oppositionen kritisera regeringens politik. Här blev utrikespolitiken en väsentlig stridsfråga.

I slutet av januari 1848 kritiserade liberalen Alphonse de Lamartine i ett långt parlamentstal Guizots Italienpolitik. Han konstaterade bland annat följande, apropå Frankrikes förhållande till de italienska reformivrarna:

Vi ser alltså hur Italiens varje längtan, 26 miljoner människors sekelgamla längtan, dessa befolkningars martyrskap, av Frankrikes regering – den nationella självständighetens regering, revolutionens regering, som givits uppdraget att förbrödra sig med friheten i världen – karaktäriseras som skamlig, farlig och eländig.³³

Lamartine, som länge levt i Italien, menade tydligen att varje fransk regering måste erkänna sitt revolutionära ursprung och anta uppdraget att stödja frihetskamper även i andra länder. Detta republikanska brandtal uppmärksammades givetvis i Italien.³⁴

Den 22 februari bröt revolutionen ut i Paris. Snart föll monarkin och en provisorisk regering tillträdde, där Lamartine blev utrikesminister. Nu visade han sig föga benägen att sprida revolutionen. Han lät den 2 mars meddela Frankrikes diplomatiska sändebud vilken roll Frankrike skulle spela i den europeiska utvecklingen. Lamartines brev hade till uppgift att lugna omvärlden

33. *Journal des Debats* 30/1 1848.

34. Text i *L'Apostolato* 19/2 1848.

och offentliggjordes genast.³⁵ Den nya regeringen erkände inte 1815 års traktats juridiska status, men man accepterade faktum och avsåg inte över-
svämma världen med revolutionära garden. I och för sig varnade Lamartine
samtidigt Österrikes ambassadör för att Frankrike visst kunde tänkas ingripa
i Italien. Lamartine tycks också ha blivit förvånad, när hans sändebud vid
hovet i Torino i april meddelade, att det i Piemonte inte fanns någon önskan
att se franska trupper i Italien.³⁶ I andra delar av Italien fanns dock hopp om
franskt engagemang. På Sicilien hävdade till exempel *L'Apostolato* följande:
"fyrtio miljoner fria människor i hjärtat av Europa är våra politiska insti-
tutioners bästa försäkring mot ett utländskt [dvs österrikiskt] ingripande".³⁷

Men det var faktiskt inte i Frankrike allt började. Den första revolutionen
inträffade i en av Italiens mest konservativa stater, Kungadömet de båda Si-
cilierna. Här hade Ferdinand II i Neapel länge motstått alla reformkrav. Där-
för inleddes redan den 12 januari 1848 en revolution i Palermo. En ny separa-
tistisk regim installerades, som krävde att Sicilien skulle återfå sitt parlament
och 1812 års självständiga grundlag.³⁸

Från Sicilien spred sig oroligheterna snabbt till fastlandet. Den 19 januari
gav Ferdinand II vika för flera reformkrav. Sicilien fick viss självständighet
och ett mått av pressfrihet. Hade kungen själv tagit initiativ till reformer,
hade de sannolikt mötts med entusiasm. Nu framstod han istället som efter-
given och reformerna som halvhjärtade. Fler eftergifter krävdes. Den 29 ja-
nuari förkunnade Ferdinand II att riket skulle styras i enlighet med en skriven
författning. Redan den 10 februari publicerades verkligen en ny grundlag.³⁹

I Neapel fanns redan före den politiska pressfriheten ett förhållandevis stort
antal tidningar av mer nöjesinriktad karaktär. Sedan pressfrihet införts ut-
gavs åren 1848 och 1849 sammanlagt 141 olika tidningar.⁴⁰ En viktig tidning,

35. *La Patria* publicerade en översättning 13/3 1848.

36. Se två klassiska verk: Alan J P Taylor, *The Italian Problem in European Diplomacy, 1847–1849*,
Manchester 1934, s 82f; samt Ruggero Moscatil gentemot Taylor ofta kritiska *La diplomazia europea e il
problema italiano nel 1848*, Florens 1947, s 10–18.

37. *L'Apostolato* 28/3 1848.

38. Candeloro 1979, s 106, 118–121. I Palermo utkom en viktig tidning, Francesco Crespi
L'Apostolato med sitt första nummer 27/1. Crespi hävdade snart, att den som förstärkt att använda pressen
har större kraft till sitt förfogande än bomber och kulspjutur (*L'Apostolato* 27/1 1848). Tidningen före-
slog senare även att unionen Norge–Sverige borde vara en förebild för sicilianskt självstyre (*L'Apostolato*
5/2 1848).

39. Candeloro 1979, s 125–128.

40. Martino Beltrani Scalia, *Giornali di Palermo nel 1848–1849. Con brevi accenni a quelli delle
altre principali città d'Italia nel medesimo periodo*, Palermo 1931; Garrone 1979, s 188. Jfr Marco
Minghetti, *Miei ricordi*, vol I, 3:e uppl Torino 1888, s 79 (om Neapel 1839): "I Neapel pågick vid denna

Il Lume a gas, hade tidigare mest förmedlat notiser om teater. Nu tog tid-
ningens redaktör genast tillvara det politiska intresset. Den 25 januari publi-
cerades en första politiska notis, där suveränen tackades för den nya press-
lagen. Fyra dagar senare skrevs med stora bokstäver ordet COSTITUZIONE:

[...] i detta sublimes ord hör vi kärlek, broderskap, fädernesland, frihet.
Neapel och Sicilien kysser varandra för första gången. Palermo och Neapel
blir de mest berömda huvudstäderna i Italien. Italien återvänder som
världens stolta nation.⁴¹

Detta övermått av sentimentalitet visar på den entusiasm som mötte de nya
lagarna. Hänvisningen till Italiens rykte var ett överallt återkommande tema.

Inom ett par dagar firades på gatorna i italienska huvudstäder nyheten om
Ferdinand II:s konstitution. För regeringarna i Turino, i Florens och i Rom
framstod det som omöjligt att uppskjuta införandet av grundlag, eller
statuter, ett ord som ansågs mindre radikalt än konstitution, trots att 1830
års franska konstitution var förebild i Toscana, Piemonte, och Kyrkostaten,
liksom tidigare i Neapel. I Florens publicerades de nya statuterna den 17 fe-
bruari; i Turino den 5 mars, efter att ha beslutats redan den 7 februari; i Rom
den 14 mars. Reformerna avsågs öka furstarnas popularitet. De nya parla-
mentariska församlingarna förbehölls dock de besuttna klasserna. Pressen
var friare än någonsin, men direkt kritik av fursten var inte tillåten. I gengäld
hade reformerna införts först efter protester på gator och torg. Det stod
klart att folkliga demonstrationer var en avgörande maktfaktor.

Inte heller i Tyskland störtades furstar, efter att Paris lossat startskottet
för revolutionen, men i början av mars tillträdde liberala regeringar i flera
stater. Det ungerska parlamentet tvingade ministrarna i Wien att godkänna
nya liberala reformer. Snart begav sig även i Wien stora skaror demonstranter
till slottet och krävde Metternichs avgång, ett krav som överraskande bevilja-
des. Den 14 mars flydde han till London. I Berlin tvingades fem dagar senare
kung Wilhelm IV bevilja liberalerna en konstitution, där preussisk pressfri-
het infördes. I Frankfurt samlades en ny tysk nationalförsamling för att för-
söka komma överens om en tysk federations grundvalar.

tid vad jag inte finner annat ord för än ett slags litterär baccanal. Det gjorde ett märkligt intryck på den
som anlände från Rom där ingenting trycktes och ingenting lästes offentligt, att se så många tidningar
utbudas och utskrikas offentligt på gatorna: det var då udda, men har ju sedan blivit en plåga för den
stillsamme borgaren."

41. *Il lume a gas* 29/1 1848.

Hur snabbt spreds nyheterna om reformer och revolutioner? Italienska nyheter kunde rapporteras efter ett par dagar, utländska nyheter efter en vecka. I romerska *Pallade* meddelades den 14 januari 1848 nyheten om revolutionen på Sicilien (12 januari). När *Pallade* upplyste om revolutionen i Paris (22–24 februari) redogjorde man även för nyhetens väg, telegrafiskt från Paris till Marseille den 25 februari, dagen efter med ångbåt till Italien, förmodligen i form av en Marseilletidning, och till sist publicering den 3 mars.⁴² Den Florensbaseade *La Patria* publicerade däremot nyheten om blodspillan i Paris redan den första mars. Den 20 mars gladdes tidningen istället åt revolutionen i Wien (14 mars): ”Dessa händelser, som skulle ha skakat om Europa ifall de inträffat med ett sekels mellanrum, kommer nu tätt inpå varandra, liksom blommor, den ena inte mindre än den andra, inte mindre snabb eller på mindre avstånd från varandra.”⁴³

Nyheten om Wienrevolutionen anlände till Venedig den 16 mars. Två dagar senare hade Venedigs borgare lyckats förhandla till sig rätten att skapa ett väpnat civilgarde. Den 22 mars ansåg sig guvernören greve Palffy och fältmarskalken Zichny, båda ungrare, vara tvungna att avtåga med de österrikiska trupperna. Samma dag utropade Daniele Manin den venetianska republiken.⁴⁴

Även i Milano bröt revolutionen ut när nyheten om Wienrevolutionen den 17 mars nådde staden. Liksom Veneto hade annars Lombardiet länge varit en lugn del av Österrike, dess rikaste och mest industrialiserade provins. Det österrikiska styret hade emellertid mött ett tilltagande missnöje, samtidigt som fler milanobor vunnits för den italienska nationella tanken.⁴⁵

Den österrikiske fältmarskalken Radetzky förde i Milano befäl över fjortontusen man och artilleri. Han övergav stadens centrala delar när upproret bröt ut bland stadens tvåhundra tusen invånare, men isolerade Milano genom att besätta stadsmurarna. Revolutionärerna sökte desperat hjälp uti-

42. *Pallade* 3/3 1848. Nyheten om Parisrevolutionen återfanns inte i Palermotidningen *L'Apostolato* förrän den 9 mars, om än i form av en stor bilaga (*L'Apostolato* 9/3 1848).

43. *Patria* 1/3 1848. Italiens längsta järnvägslinje 1848 förband Florens med hamnstaden Livorno. Det förefaller inte troligt att någon längre elektrisk telegraflinje var i bruk i Italien 1848.

44. Paul Ginsborg, *Daniele Manin and the Venetian Revolution of 1848–49*, Cambridge 1979, s 82–101. 22/3 var sista gången den officiella dagstidningen, *Gazetta privilegiata di Venezia*, pryddes av den habsburgska dubbelörnen. Ett slags nationalsång till civilgardet publicerades på förstasidan, och dagen efter introducerades devisen: ”Viva San Marco” samtidigt som tidningen byter namn: *Gazzetta di Venezia. Foglio ufficiale della Repubblica Veneta*.

45. Förhållandet mellan italienare och ockupationstrupperna var spänt närmast på en tobaksbojkott som bemötts med polisprovokationer. Se Carlo Cattaneo, *Dell'insurrezione di Milano nel 1848, e della successiva guerra* (1849), Milano 2001, s 19–29.

från. Brev sändes upp i ballonger. Men efter bara fem dagar – le cinque giornate – lyckades man på egen hand bryta igenom blockaden.⁴⁶ Radetzky retirerade österut. Samtidigt reste sig hela Lombardiet och hela Veneto mot de österrikiska myndigheterna. I furstendömena Modena och Parma flydde furstarna.

Nu startade också en rad nya tidningar i Milano, där tidigare bara en officiell press tillätits. En viktig tidning tog sig namnet *Pio IX*, då påven Pius IX utsetts till den italienska självständighetsrörelsens symboliske ledare. I de första två numren publicerades ett upprop till Milanos folk. Typiskt sattes den politiska uppgiften in i ett större, italienskt och europeiskt perspektiv: ”Europa har ögonen på oss för att avgöra om vår långa tystnad beror på storlagen försiktighet eller på rädsla” [...] ”Italiens öde ligger i våra händer. En dag kan avgöra ett sekel.”⁴⁷ Cattaneo publicerade dessutom ett upprop till Österrikes, Moraviens och Böhmens bankmän, affärsmän och fabrikanter. Han påpekade att österrikiska krigshandlingar skulle leda till att österrikisk handel och investeringar skadades. Cattaneo sträckte även ut handen till Ungerns parlament, ”Eljen a'Magyar”, medan en annan journalist hoppades på frihet för de slaviska folken: ”Res er, kroater, böhmer, polacker, bröder!”⁴⁸

I slutet av mars 1848 hade således Venedig och Milano för stunden lyckats driva bort österrikarna. De flesta iakttagare tycks emellertid ha insett att Lombardiet och Veneto genast behövde hjälp för att bevara sin frihet.⁴⁹ Det var uppenbart att reformerna i de italienska staterna inte kunde isoleras från varandra. De stod inför ett krig mot en gemensam fiende.

Historikern Paul Ginsborg tror att revolutionernas resultat i Venedig och i Milano hade kunnat bli bestående, om städernas nya styresmän hade valt att söka hjälp hos Frankrike.⁵⁰ I Milano hoppades många ledande män istället på Piemontes kung Karl Albert. Om Piemonte besegrade Österrike skulle inte bara Lombardiet och Veneto befrias från österrikiskt styre, utan man skulle också kunna ena resten av Italien. Venedigs ledande man, Daniele Manin, hyste en stark tro på den internationella republikanismen, och hade låtit utropa Venedig som republik. Men det var en utmaning mot det furstliga styret, en utmaning som i resten av Italien inte vann anslutning. Efter påtryck-

46. Cattaneo 2001.

47. *Pio IX* 25 och 27/3.

48. *Pio IX* 25 och 27/3.

49. Radetzky's reträtt innebar att österrikarna drabbades av omfattande deserteringar, men redan i början av april räknade de åter 45 000 man och ett hundratal kanoner. Candeloro 1979, s 172.

50. Ginsborg 1979, s 84–161.

ningar från Milano valde även Venedig att stödja Karl Albert. Enligt kungens önskemål skulle därmed befolkningarna i Lombardiet och i Veneto erkänna sig vara hans undersåtar.

Piemontes huvudstad hade redan den 19 mars nåtts av nyheten om revolutionen i Milano. Milanesiska adelsmän uppmanade genast Karl Albert att ingripa militärt. På Turins gator anordnades demonstrationer för ett krig mot Österrike. Karl Albert hade en gång varit uttalat radikal, och försvarade slagordet "Italien klarar sig själv". Men kungen tvekade i det avgörande ögonblicket. Han höll kvar sin armé vid den franska gränsen, där han fruktade ett angrepp mot den egna monarkin. I själva verket inträffade bara ett litet upplopp i Savoyen, instiftat av en handfull franska revolutionärer. Först den 23 mars, då nyheten om Radetzky's reträtt från Milano anlät, bestämde sig Karl Albert för att leda sina trupper in i Lombardiet och därmed anfälla Österrike.

Samma dag hade Cavour i *Il Risorgimento* publicerat ett brandtal för ett ögonblickligt anfall till Milanos hjälp med undsättning av den mindre styrka, 5000 man, som trots allt dragits samman vid gränsen mot Lombardiet:

Att backa är inte möjligt; nationen är de facto redan i krig med Österrike. Den understödjer redan lombarderna: de frivilliga har redan gått över gränsen: våra medborgare tillverkar och sänder öppet ammunitioner till milaneserna: det är uppenbart; freden med Österrike har brutits: de gamla traktaten har på alla kanter trampats ned och fallit sönder.⁵¹

Cavour uppehöll sig också länge vid vad Europa kunde tänkas ha för avsikter, men sade försiktigt nog inte ett ord om Frankrike. Han ägnade sig istället åt att låta det framstå som mindre troligt att Storbritannien skulle ingripa på Österrikes sida.

I Florenstidningen *La Patria* meddelades nyheten om Milanorevolutionen den 22 mars.⁵² Frivilliga, mestadels studenter, gav sig samma dag iväg för att ockupera delar av Modenas territorium. Först den 5 april gav sig några tusen man reguljära trupper också av mot Lombardiet. Under resten av våren återgavs i *La Patria* proklamationer och upprop till enighet och kamp från alla de italienska staterna.

I den romerska *Il Pallade* meddelades den 21 mars entusiastiskt nyheten

51. *Il Risorgimento* 23/3 1848.

52. *La Patria* 22/3 1848.

om revolutionen i Wien, och två dagar senare nyheten om revolutionen i Lombardiet.⁵³ Den 26 mars infördes i tidningen en ny rubrik, "Bulletin från frivilligexpeditionen", sedermera "Bulletin från nationella romerska legionen". Den påvliga romerska regeringen hade nämligen den 23 mars börjat rekrytera frivilliga, som redan följande dag började marschera. Nyheter från de romerska truppernas marsch norrut rapporterades under hela våren.⁵⁴

I Palermo samlades den 25 mars Siciliens nya parlament och *L'Apostolato* fylldes av redogörelser för debatterna. Första april publicerades Siciliens nya konstitution, dagen efter meddelades också nyheterna om revolutionerna i Wien och i norra Italien.⁵⁵

I Neapel medförde nyheterna om revolutionerna i norr att en Österrike-fientlig entusiasm bröt ut i staden. För att angripa österrikarna i norra Italien avreste den 30 mars ett par hundra frivilliga med båt till Genua, under ledning av prinsessan Belgiojoso.⁵⁶ Även kung Ferdinand II lovade Piemontes sändebud trupper. Dessa tilläts dock avmarschera först i slutet av april. Trupperna hann sedan inte längre än till Bologna, eftersom den 15 maj oroligheter bröt ut i Neapel, varvid kungen återkallade sin armé.⁵⁷ Detta var ett allvarligt bakslag för de italienska reformivrarna. Ett annat var att Påven den 29 april, efter klagomål från tyska biskopar, beslöt offentliggöra sin ovilja mot ett nationellt krig. Denna förklaring uppfattades även i moderata liberala kretsar som ett förräderi. Den nygeulfiska tanken om påven som den italienska enhetsrörelsens ledare förlorade därmed sin attraktionskraft.⁵⁸

Till råga på allt visade sig Piemontes Karl Albert vara en usel general. Istället för att snabbt förfölja Radetzky, tilläts denne forskansa sig i en rad befästa städer. Hela april gick utan att de militärt överlägsna piemonteserna lyckades komma till ett avgörande. Den 21:a maj kunde istället förstärkningar från Österrike förena sig med Radetzky, efter att ha återerövat hela Veneto utom Venedig.⁵⁹ Två månader senare led den piemontesiska armén ett avgörande nederlag vid Custoza, och tvingades lämna Lombardiet. De italienska staternas framtid kom därefter i allt högre grad att bero av tradi-

53. *Il Pallade* 21/3 1848.

54. *Il Pallade* 21, 23, 26/3 1848.

55. *L'Apostolato* 1-2/4 1848.

56. Efter februarirevolutionen hade prinsessan övergett sin exil, för att i Neapel fortsätta utgivningen av *L'Ausonio*, en tidskrift som 1847-1848 givits ut i Paris.

57. Candeloro 1979, s 223-239.

58. Candeloro 1979, s 214-218.

59. Candeloro 1979, s 178-183.

tionella diplomatiska förhandlingar. Storbritannien och Frankrike medlade mellan Piemonte och Österrike, samt mellan Neapel och Sicilien.⁶⁰

Internationell solidaritet

I januari, februari och i mars 1848 hade nyheterna om de europeiska revolutionerna givit anledning till hopp om att tiden var ute för det gamla Europa. Ett nytt slags internationell situation hade uppstått, som gav anledning till oro hos dem som fruktade massorna. Även om de nya regeringarna var moderata även i de italienska staterna, förutsattes stöd från radikalare partier. Men radikala politiker accepterade att den italienska revolutionen leddes av Piemontes kung och av påven, eftersom Italiens självständighet sattes högt. Frågan om alla de krafter som stred mot Österrike också politiskt skulle kunna samordnas uppsköttes.

Det var på kort sikt ett allvarligt misslyckande för nationalisterna att påven och furstarna snart började ta avstånd från de radikala ideologierna. I gengäld fick idéer om demokrati, republik, och sekularisering ett uppsving. I början av april återvände Giuseppe Mazzini, en av de mest berömda italienska revolutionärerna, till Italien efter sjutton års exil. Han slog sig ned i Milano och startade den 20 maj dagstidningen *L'Italia del Popolo: Giornale dell'associazione Italiana*. Mazzini hade redan i mars i Paris grundat en italiensk "nationalförening", vilket bland annat resulterat i ett symboliskt viktigt möte med Lamartine.⁶¹ Mazzini var sedan länge republikan, men först och främst nationalist. Han uppmuntrade till samarbete både med Karl Albert och med italienska federalister.⁶² Samtidigt försökte han ge alternativ till tron på kungar och påvar. Mazzini menade att Österrikes trupper i norra Italien skulle besegras först, sedan skulle politiska val hållas. Mazzini motsatte sig alltså Karl Alberts strategi att först låta folket i Lombardiet och i Veneto rösta om att uppgå i Kungadömet Sardinien. Han hävdade bland annat att: "Europa kommer att säga, att de fem dagarna inte givit lombarderna sinne för självständighet och värdighet."

Mazzinis predikande stil har redan kommenterats. Den var ett medvetet

60. Jfr Luigi Salvatorelli, *Pensiero e azione del risorgimento*, 2:a uppl, Torino 1963, s 127: "Medlingen innebar att folkriget övergavs till förmån för diplomatin, och det italienska problemet blev förvisso europeiskt, men överfördes i regeringarnas händer, inte i folkens." De konservativa symbolerna dröjde sig dock kvar. Först i november flydde påven från Rom, och först 24/3–49 abdikerade Karl Albert till förmån för sonen Viktor Emanuel II.

61. Text Paristidningen *le Banquet social*, 29/3 1848.

62. *L'Italia del Popolo* 20/5 1848.

försök att besjåla politiken, att låta det individuella uppgå i ett större kollektivt sammanhang. Mottot för den nya tidningen *L'Italia del Popolo* var "Gud och folket". Men Mazzini gynnade inte den nygulfiska tron på påven. Han vill snarare låta det politiska talet frammana det andliga i folket:

[...] politiska författare skall vara lärare, och en dagstidning bör vara en sakral handling, ett apostolatsverk [...] journalismens första *kollektiva* handling kommer i ett slag att grunda både moralen och makten. Idag finns hos oss det flerfaldiga uttrycket för det italienska medvetandet. Det är något heligt som anförtrotts oss.⁶³

Mazzini underskattade knappast ordets förmåga att ta tillvara och förändra verkligheten. Liksom många andra förklarar han att: "[...] ordet är vårt vapen, en okränkbar rättighet som vi vill förlåna alla, vare sig de är med oss eller mot oss".⁶⁴

Mazzini ville hjälpa individen att i "folket" hitta en högre mening. I samma anda förutsåg han sedan länge att nationerna måste kunna uppgå i ett mer övergripande Europa.⁶⁵ Han valde att underskatta svårigheterna med att anordna ett sådant samarbete, som lyriskt frammanades i *L'Italia del popolo*: "Europas karta håller på att förändras. Europa tenderar att ombilda sig till ett broderskap mellan fria och jämlika nationer, som inte har sin grund i forna traktat eller i dynastiska privilegier, men i folkens anlag, missioner och avlagda röster."⁶⁶ Mazzini sade också att: "[V]i är lärare, vi vill ha en broderlig diskussion [...] vi motsätter oss våldet, vi tror inte på ett faktums sanna och slutgiltiga seger, om inte detta faktum är en symbol, tillkännagivandet av en tanke som redan vunnit en spontan och fredlig triumf i människornas sinnen och medvetanden."⁶⁷

Om bara ett folk vunnits för Italiens sak, vilket skett i Lombardiet och i Veneto, fann Mazzini ingen anledning att ge striden förlorad. Mazzini föreställde sig att verklig nationalism gjorde revolutionära arméer jämbördiga med kungarnas reguljära trupper. I maj 1848 jämförde han det reguljära kriget och upprorskriget, och fann det senare bäst passade i Lombardiet.⁶⁸ Ett

63. *L'Italia del Popolo* 21/5 1848, Mazzinis kurs.

64. *L'Italia del Popolo* 30/5 1848.

65. Redan 1829 skriver Mazzini, i "D'una letteratura Europea", s 178–222 i *Scritti editi ed inediti di Giuseppe Mazzini*, vol 1, Imola 1906, s 218: "[N]ationernas enskilda historia håller på att avslutas, Europas historia håller på att börja, och Italien tillåts inte förbli isolerat i den gemensamma rörelsen".

66. *L'Italia del Popolo* 16/6 1848.

67. *L'Italia del Popolo* 16/6 1848.

år senare skulle Mazzini tillsammans med Giuseppe Garibaldi mana romarna till kamp ända in i det sista mot de franska trupperna.

Mazzini är ett ypperligt exempel på hur de intellektuella manade till nationell ening och hjältemodiga insatser. De flesta italienska läsare var sannolikt inte bara intresserade åskådare, utan känslomässigt engagerade deltagare. De hade intresse av att begripa och försöka utnyttja den europeiska politiska situationen. Mellanfolkliga allianser var både en förhoppning och ett slags strategisk modell för Europas utveckling. Politiska ambitioner yttrades samtidigt med nyheter om segrar och nederlag i Italien och i Europa. Nyttan av både vapenmakt och allianser erkändes. Även om förvisso spekulationer och ryktesspridning förekom, hade nyheterna inom ramen för tidningarnas politiska framtoning i huvudsak en rapporterande karaktär.⁶⁹

På kort sikt misslyckades man. Det stod snart klart att briter och fransmän var ovilliga att militärt angripa Österrike. Den tidningsläsande publiken fick också snart veta att de tyska liberalerna, när det gällde kriget i Italien, föredrog att hålla på Österrike.⁷⁰ Att en ny medvetenhet om internationella politiska möjligheter infunnit sig kan dock inte betvivlas.

Däremot vill jag avslutningsvis betona att en sådan medvetenhet givetvis kan användas på olika vis. Det är värt att helt kort jämföra två citat från hösten 1849, då Mazzini befann sig i exil i Schweiz. I en nystartad tidskrift hävdade han att den reaktionära alliansen kunde besegras först om man lyckades skapa en "Folkens Heliga Allians".⁷¹ Här betonades nyttan av allianser för ett *krig* mot Reaktionen. Vid samma tid avslutade Cattaneo sin skildring av 1848 års revolution i Milano med de mer berömda orden: "Vi kommer att få verklig

68. *L'Italia del Popolo* 24/5 1848. Jfr Franco Della Peruta, "War and Society in Napoleonic Italy. The Armies of the Kingdom of Italy at Home and Abroad", i John A Davis & Paul Ginsborg (eds), *Society and Politics in the Age of the Risorgimento. Essays in Honour of Denis Mack Smith*, Cambridge 1991, s 41.

69. *Il voce del popolo* 11/7 1848 hävdade t ex att Ryssland och Preussen avsåg att invadera England och Frankrike, varför de liberala länderna måste ingå en allians för fred och civilisation i världen. Vissa rykten handlade om vad som ännu inte inträffat. *Il Lume a gas* 19/2 1848 påstod redan den 19 februari, flera dagar för tidigt, att Guizots regering störtats. Mazzini skrev i juni 1848 (*L'Italia del Popolo* 3/6 1848) en vacker dödsruna över Montanelli, som hävdades ha stupat utanför Mantova. I efterhand vet vi att Montanelli bara sårats och tagits tillfånga.

70. T ex *Pallade* 5/11 1848, och *Pio IX* 15/6 1848, där Raffaele Nocchi i en lång artikel betitlad "Italiens förhållande till främmande makter under det heliga italienska självständighetskriget", bl a konstaterar, att "[...] inte heller den lärda delen av landet [Tyskland] inger mig något större förtroende med sin Historiska skola, som tror och med lärdom utan ände bevisar att alla spår av civilisation sprungit ur germanska traditioner". Jfr även Wolfgang Altgeld, *Das politische Italienbild der Deutschen zwischen Aufklärung und europäischer Revolution von 1848*, Tübingen 1984, s 322, om de tyska liberalernas tendens att hålla på Österrike.

71. *L'Italia del Popolo*, Lausanne, 1849:1.

fred, när vi har Europas förenta stater."⁷² Här betonades det internationellas betydelse för *freden*.

Uppenbarligen finns andra viktiga skillnader mellan olika formuleringar av de nya internationella idéerna. Vi har emellertid sett att dessa idéer inte bara var delar av olika författares personliga utveckling. De trycktes och spreds och förändrade de ideologiska villkoren i Europa. Inte heller idag är det alldeles uppenbart hur en mellanfolklig politik i Europa eller för den delen i världen bör se ut. Att vi ändå har anledning att hoppas, beror inte minst på att vi kan se tillbaka på genombrottsåret 1848. Året då folken utmanade kungarnas diplomati, varvid idén om en verkligt internationell politik en kort stund tycktes stå inför sitt förverkligande.

72. Cattaneo 2001, s 284.

1848: The *annus mirabilis* of International Politics, as Mirrored in the Contemporary Italian Press

After the Napoleonic wars great-power diplomacy dominated politics between European states until 1848. With the Congress of Vienna in 1815 nations were excluded from diplomacy, which was constructed as the prerogative of princes and elite diplomats. Yet it is not altogether anachronistic to use the term "international politics" to describe this new regime since the term "international" in fact originally implied the exclusion of citizens, nationals and nations from the diplomatic scene. This situation changed in 1848 however, when simultaneous rebellions took place in several European capitals. In 1848 European politics was suddenly and for a short while once again about peoples and nations. The conditions for international politics changed. Despite the general failure of the revolutions, politics in terms of the democratic international as opposed to the diplomatic international now became a possibility. In practice, this possibility never prevailed. But its mere existence changed public consciousness. This point has been overlooked both by political theorists, who have rarely taken an interest in ideas expressed in newspapers; and by historians who have taken little interest in ideas but have focused on the practical failure of 1848, and the fact that many restoration regimes were soon reinstated.

In this article, the changing conception of international politics is explored through a discussion of the revolutions in Italy and an analysis of the contemporary Italian press. In 1848, a plethora of political newspapers were published in most Italian capitals. In some Italian states the press took advantage of the relaxation of the censorship that was introduced already in 1847. The newspapers raised the Italian public consciousness about the international by presenting news about the revolutions and counterrevolutions in other European countries. Many journalists focused on Italian independence. But when the conditions for this independence were discussed, the possibilities of international alliances were also explored. By showing how a new awareness about the international was thus constructed, the article contributes towards a changed conception of the role of the European revolutions of 1848 – the *annus mirabilis* of international politics.